

בה הוא כשמביאים דעתו של רבי אליעזר לחלוק על רבי מאיר המחייב חטאת.

הא הברייתא שרבי אליעזר מתיר לכתחילה, כי קאי, המדובר בה הוא אדרבנן, כשמביאים דעתו של רבי אליעזר לחלוק על רבנן שאוסרים.

ומבאר הגמרא:

כי קאי רבי אליעזר לחלוק אדרבני מאיר, דאמר חייב חטאת, אמר ליה רבי אליעזר: פטור, כנגד לשון "חייב", כדי לחלוק עליו, אך למעשה רבי אליעזר אף מתיר לכתחילה.

כי קאי אדרבנן, דאמרי פטור אבל אסור גזירה שמא תשלפנו, אמר איהו רבי אליעזר: מותר לכתחלה.

והוינן בה: ומאי רבי מאיר? היכן מצינו ב"ב-ב ברייתא שהובאו בה דברי רבי מאיר בלא דברי רבנן ונחלק רבי אליעזר בה?

דתניא: לא תצא אישה במפתח שבידה⁽⁸⁾, ואם יצאת חייבת חטאת, לפי שמשא הוא, דברי רבי מאיר.

ורבנן פברי: כובלת תכשיט הוא, ולכן אם יצאה בו אינה חייבת, ולכתחילה אסרו רבנן לצאת בו דילמא שלפא ומחויא שמא תשלפנו להראות לחבירתה ואתיא לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים.

ורבי אליעזר פבר: מותר לכתחילה לצאת בכובלת, משום שאינו משאוי, ולא גזרו רבנן משום שמאן דרכה למרמיה לשאת בושם זה — רק אישה שריחה רע, אישה שריחה רע לא שלפא ומחויא משום שגנאי הוא לה, ומאחר שאינה מורידה אותו לא אתיא לאיתוייה ארבע אמות ברשות הרבים.

ומקשינן סתירה בדברי רבי אליעזר. שבברייתא הזאת שנינו כי רבי אליעזר מתיר לכתחילה.

והתניא בברייתא אחרת: רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון, ומשמע שלכתחילה לא תצא.

ומתריצין: לא קשיא,

הא הברייתא ששנינו רבי אליעזר פוטר, כי קאי רבי אליעזר — אדרבני מאיר. שהמדובר

לצורך מניעת ריח רע. וכתב שמא אין רוב הנשים וגילות לצאת בכובלת [וכסברת הר"ן שהובא לעיל על כוליאר].

ועוד תירץ, שאחרי שהוא אסור מדרבנן הוא כבר לא נחשב לתכשיט אלא למשא, וראה לעיל [ס, א] במשנה סברא זו בשם המנחת חינוך והשגת האחרונים עליו.

8. אם היא נושאת את המפתח בידה אין שום חידוש שהוא נחשב משא, אלא מדובר שהיא תוחבת אותו באצבעה ואסור אף שהוא דרך לבישה והוא גם לנוי, כך מפרש בבאור הגר"א

[שא, יא].

וזהו הדין המבואר שם בשו"ע ורמ"א [מירושלמי] שדבר העשוי לשימוש אף אם יעשה אותו [גם לנוי] מכסף [כגון משקפיים] אסור לצאת בו, ולכן אסרה הבריתא לצאת במפתח אפילו הוא קשור היטב ואינו יכול לשולפו [רמ"א], ואפילו בזמנינו שמקילים ביציאה עם תכשיט כמבואר בשו"ע [שג, יח] — מפתח שהוא עשוי לשימוש אסור. וראה בבאור הלכה שם שהאריך להוכיח ששעון דינו כמפתח ואסור לצאת בו אפילו כשהוא גם תכשיט.

רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון.

והוינן בה בדברי הברייתא: כובלת — מאן דבר שמח? היכן נזכרה כובלת בדברי רבי מאיר, שחלק בה עליו רבי אליעזר?

אלא, הפורי מחסרא הברייתא והכי קתני בה: וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון לא תצא. ואם יצאה חייבת הטאת, דברי רבי מאיר.

ועל דברי רבי מאיר אלו נאמר: רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון.

במה דברים אמורים שרבי אליעזר פוטר בהם כשיש בהם בושם, אבל אין בהם בושם חייבת, שבלא בושם אינם תכשיט.

אמר רב אדא בר אהבה: זאת אומרת, מדברי רבי אליעזר שמחייב על הכלי כשאין בו בושם, נלמד, שהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב ולא נחשב שהכלי טפל לאוכל, והוא חולק על סתם משנה להלן [צג, ב] שפוטרת באופן כזה.

דהא אין בה בושם, אך עדיין ריח הבושם שהיה בה מקודם נמצא בה, וריח הבושם שבכלי נחשב כמוציא "פחות מכשיעור" בתוך כלי דמי. ובברייתא קתני בדברי רבי אליעזר חייבת, ואין פוטרם אותה משום ריח הבושם שנמצא בכלי, לפי שאין בו שיעור של בושם [שהבושם עצמו שיעורו הוא ככל שהוא, אבל בתנאי שיהיה בו ממש, ואילו בריח אין ממש, אלא הוא נחשב כפחות משיעור הוצאה].

ודחינן: רב אשי אמר: מדברי רבי אליעזר אין ראייה לכל מוציא אוכלים בכלי פחות

מכשיעור. שאפשר לדחות שבעלמא אימא לך שסובר רבי אליעזר פוטר על הוצאת הכלי, משום שהכלי טפל לאוכלים פחות מכשיעור, שהרי כל הוצאתו היא בשביל האוכלים.

ושאני הכא שלא בטל הכלי משום שריח הבושם גרע מפחות מכשיעור, לפי דליתיה לממשא של הבושם כלל, ורק ריח יש בו, ולכן הוא נחשב כמוציא כלי ריק.

ומשום שהמשנה מדברת על מיני בשמים, מביאה הגמרא פסוק בענין זה ומפרשת אותו.

בתוכחת הנביאים [בעמוס פרק ו'] על ישראל שאינם נותנים לב לדברי הנביאים על הפורענות ועסוקים בתענוגים, נאמר: "וראשית שמנים ימשחו" —

אמר רב יהודה אמר שמואל: "ראשית שמנים" — המובחר שבשמנים זה שמן פלייטון.

מתלב רב יוסף: ששנינו בברייתא: אף על פלייטון שלא למשוח בו גזר רבי יהודה בן בבא אחרי החורבן, [שגזרו על כמה דברים משום צער החורבן] ולא הודו לו.

ואי אמרת פלייטון יש בו משום תענוג [שהרי זו תוכחת הנביא על עיסוקם בתענוגים] אם כן אמאי לא הודו לו חכמים?

אמר ליה אבוי: ולמעמיך שכל תענוג האמור בדברי הנביא יש לאוסרו מחמת החורבן. אם כן קשה הא דכתיב שם: "השותים במזרקו יין" ונחלקו בפירוש הכתוב רבי אמי ורבי אסי.

עתה יגלו בראש גולים". וקשה: וכי משום דמשתנין מים בפני מטותיהן ערומים יגלו בראש גולים?

אלא אמר רבי אבהו: פירוש הכתוב הוא: אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה, ודובקין מטותיהן זו בזו, ומחליפין נשותיהן זה עם זה, ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהן. ולכן: "יגלו בראש גולים".

אמר רבי אבהו, ואמרי לה, במתניתא תנא: שלושה דברים מביאין את האדם לידי עניות⁽⁹⁾.

ואלו הן: המשתין מים בפני מטתו כשהוא ערום, ולא דוקא כשהוא ערום אלא נקט התנא דבר שמצוי יותר⁽¹⁰⁾, שכשהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין, כי טורח הוא ללבוש בגדיו ולצאת. והדבר מאוס שמשתין את המים על הארץ ליד מטתו ולא בכלי.

ומזלזל בנטילת ידים שלפני סעודת פת⁽¹¹⁾.

ושאשתו מקללתו בפניו.

ומבאר הגמרא את שלושה דברים אלו המביאין לידי עניות במה מדובר:

חד אמר: שהכונה היא קנישקנין, כלי זכוכית ארוך ולו שני פיות ויין נזרק מזה לזה.

וחד אמר: שמזרקין כוסותיהן זה לזה.

האם חכא נמי דאסיר מחמת החורבן?

והא רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה ריש גלותא בקנישקנין, ולא אמר ליה רבה בר רב הונא ולא מידי.

אלא הכלל הוא: כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה גם שמחה — גזרו רבנן אחר החורבן שלא לעשותו. אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה כמו סיכה בשמן מבושם לא גזרו רבנן, ומשום כך לא הודו לרבי יהודה בן בבא שגזר שלא למשוך בשמן פלייטון.

עוד כתיב בנבואה ההיא: "השוכבים על מטות שן ופרוחים על ערשותם".

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד הכתוב שהיו משתנין מים בפני מטותיהן ערומים, וזהו שאמר הכתוב "וסרוחים".

מגדף בה רבי אבהו: אי הכי הדבר תמוה, היינו דכתיב בהמשך הכתוב ההוא "לכן

9. רש"י מפרש שדברים אלו גורמים לעניות, משום שהגמרא בפסחים [קיא, ב] אומרת שהשר [המלאך] הממונה על עניות שמו נבל. והפירוש הוא שהוא אוהב מקום מאוס ולכן דברים מאוסים גורמים לעניות. והמאירי כתב: שאין דברים אלו יוצאים אלא מבני אדם הנרדמים בתרדמת עצלה, והעצלות [עד כדי מיאוס] גורמת לעניות.

11. כך מבואר בשו"ע [קנח, ט]. ורש"י בסוטה [ד, ב] מפרש מזלזל שאוכל "תמיד" בלי נטילת ידיים. וראה באר היטב [קנח, טז]. והשפת אמת כתב שלכאורה נראה שזה המשך לגמרא לעיל על דבר מאוס, והיינו שמזלזל בנטילת ידים

9. רש"י מפרש שדברים אלו גורמים לעניות, משום שהגמרא בפסחים [קיא, ב] אומרת שהשר [המלאך] הממונה על עניות שמו נבל. והפירוש הוא שהוא אוהב מקום מאוס ולכן דברים מאוסים גורמים לעניות. והמאירי כתב: שאין דברים אלו יוצאים אלא מבני אדם הנרדמים בתרדמת עצלה, והעצלות [עד כדי מיאוס] גורמת לעניות.

10. רש"י. וכתב המהרש"א שכל שכן מי

המשתין מים בפני מנתו ערום.

אמר רבא: לא אמרן שבא לידי עניות אלא דמהדר אפיה לפורייה — כשפניו בזמן הטלת מי רגלים הם לכיוון מיטתו, וזהו דבר מיאוס, ונענש על כך.

אבל אם פניו בזמן הטלת מי רגלים פונים לבראי לכיוון חוץ לית לן בה, שאז אינו דבר מאוס כל כך.

ומהדר אפיה לפורייה שאמרנו שהוא דבר מאוס נמי לא אמרן אלא כשמטיל מי רגליו לארעא — לקרקע שעל יד מיטתו.

אבל במנא בכלי לית לן בה אינו דבר מאוס כל כך.

ומזלזל בנטילת ידיים.

אמר רבא: לא אמרן שבא לידי עניות אלא דלא משא שאינו נוטל ידיה כלל.

אבל משא ולא משא, שנוטל ידיו ברביעית מצומצמת לשתי ידיו — לית לן בה, ולא יענש על כך בעניות.

ודחינן את דברי רבא: ולאז מלתא היא.

דאמר רב חסדא: אנא, משאי מלא חפני מיא נטלתי ידי במלא חפנים מים ויהבו לי שכר

משמים מלא חפני טיבותא שזכיתי לעשירות על ידי כך⁽¹²⁾, ואילו הייתי נוטל בצמצום הייתי עני.

ושאשתו מקללתו בפניו בא לידי עניות.

אמר רבא שמדובר דוקא כשמקללתו על עסקי תכשיטיה שאינו רוצה לקנות לה.

והני מילי שבא לידי עניות בגלל קללת אשתו הוא דוקא באופן דאית ליה ממון לקנות לה ולא עביד⁽¹³⁾.

דרש רבא בריה דרב עלאי: מאי דכתיב בתוכחת ישעיהו:

“ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון” פירוש הפסוק הוא — שהיו מהלכות בקומה זקופה.

“ותלכנה נטויות גרון” — שהיו מהלכות עקב בצד אגודל להאט את הילוכן כדי שירבו להסתכל בהן. ודרך מי שהולך “נטוי גרון” ללכת לאט.

“ומשקרות עינים” — דהוה מלאן כוחלא ממלאות בצבע כחול לעינייהו, ומרמזן אל הבחורים שדרשו “משקרות” משני לשונות — צבע סיקרא, ולשון ראייה והבטה.

“הלוך וטפוף” — שהיו מהלכות אשה

כשיוצא מבית הכסא.

ובסוטה [שם] אמרו שהמזלזל בנטילת ידיים נעקר מן העולם, והקשו התוספות הרי כאן אמרו שנענש רק בעניות, ראה מה שתירצו שם.

12. וכתב השו"ע [קנח, י]: אף ששיעורם ברביעית יוסיף ליטול בשפע דאמר רב חסדא וכו' וכתב המשנה ברורה [שם, לח]: מכל מקום

טוב יותר שלא יעשה בשביל זה דהוא על מנת לקבל פרס אלא יעשה הכל לכבוד השי"ת והשכר ממילא יבא, ומי שזהיר בזה ואינו מתעשר הוא מפני שמעשיו מעכבין.

13. והסיבה שזה גורם לעניות כתב המאירי שעל ידי שהוא מונע ממנה תכשיטין אף שיש בידו לקנות הוא מזלזל בה “ואף היא מתרשלת

ארוכה בצד אשה קצרה כדי שתראה גבוהה מעל ראש חברתה.

"וברגליהן תעכסנה" — אמר רב יצחק דבי רבי אמי: מלמד, שמטילות היו מור ואפרסמון במנעליהן, ומחלכות בשוקי ירושלים. וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל, בועטות בקרקע ומתיזות עליהם בושם שבנעליהן, ומכניסות בהן יצר הרע, כארם בכעוס. שחוזקו כחוזק ארס של נחש כעוס המטיל ארס.

מאי פורענותיהם של בנות ציון הללו? (14)

כדדריש רבה בר עולא: את הפסוק: "והיה תחת בושם — מק יחיה", מקום שהיו מתבשמות בו — נעשה נמקים נמקים.

"ותחת הגורה נקפה" — מקום שהיו הגורות בצלצול חגורה נאה, נעשה נקפים נקפים חברות חברות.

"ותחת מעשה מקשה — קרחה", מקום השער שלהן שהיו מתקשטות בו, נעשה קרחים קרחים.

"ותחת פתיגיל מחגורת שק" — "פתיגיל" נוטריקון "פתח גילה". דהיינו פתחים פתח בית הרחם המביאין לידי גילה — יהיו למחגורת שק.

"כי תחת יופי" — אמר רבא: היינו דאמרי אינשי: חלופי שיפרא ההיפך מיופי הוא

כיבא, ליחה של חברות ופצעים.

"ושפח ה' קדקוד בנות ציון" — אמר רבי יוסי ברכי חנינא: מלמד שנענשו בנות ציון בכך שפרחה בהן צרעת, ודרשו זאת מדכתיב הכא: "ושפח", וכתיב התם בפרשת מצרע "לשאת ולספחת".

ו"שפח" הוא מלשון "ספחת", שהוא לשון צרעת.

"וה' פתחן יערה" — נחלקו רב ושמואל מהו העונש האמור כאן.

חד אמר: שנשפכו בקיתון דם זיבה.

וחד אמר: שנעשו פתחיהן כיער נתמלאו שער ונמאסות משום כך לתשמיש.

אמר רב יהודה אמר רב: אנשי ירושלים אנשי שהין היו בשפת דיבורם. שהיה אדם אומר לחברו: במה סעדת היום וכונתו היא לתשמיש?

האם בפת עמילה, בעולה, או בפת שאינה עמילה, בתולה?

האם ביין גורדלי, לבן, וכונתו לשאול גא-א באשה לבנה, או ביין חרדלי, שחור, באשה שחורה?

במסב רחב או במסב קצר — מיסב הוא מטה שמסיבים עליה בשעת אכילה, וכאן

ירחם הבורא עליו.

בשמירת נכסיו ומביאתו לידי עניות".

ועוד [הר"ן] גם מביא טעם זה בשם רבנו יהונתן] מפני שהיא תלויה בו [בפרנסתה] והוא תלוי [בפרנסתו] כמי שאמר והיה העולם, ובמדה שמדד שלא רחם על מי שתלויים בו כך לא

14. כלומר במה העונש הוא מדה כנגד מדה? וכלשון הפסוקים "תחת בושם" וכן הלאה.